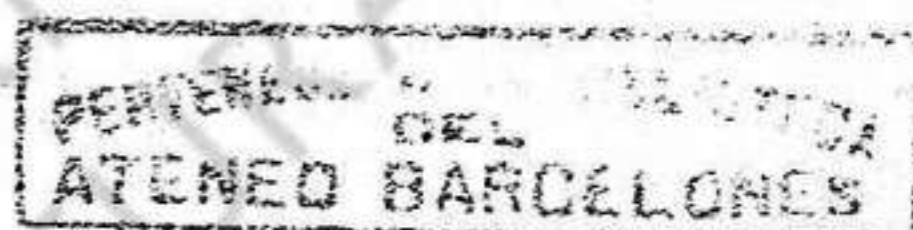

LA NOSTRA TERRA

REVISTA MENSUAL DE LITERATURA, ART I CIÈNCIES

EL PROBLEMA ESCOLAR DE PALMA

Hem rebut un exemplar del "Projecte General de Construccions Escolars", format per la Comissió de Cultura del nostre Ajuntament i aprovat, en principi, en sessió municipal del dia 9 de setembre. L'esmentat "Projecte", d'un format ben agradós a la vista, ha estat pulcrament editat per l'Ajuntament en la impremta d'En Francesc Soler, i va acompanyat de quatre gràfics demostratius.

L'estudi que es fa en el "Projecte", de la situació actual i de les necessitats peremptòries de l'escola a la nostra Ciutat, és d'una clarividència suma. Les dades aportades a la demostració són d'un realisme aclaparador, i es destaca ben clara la sinceritat de la Comissió redactora, que no ha tractat d'inflar l'opinió amb l'estridència i l'exageració del problema, per captar-se així la gent impressionable. El "Projecte" té la simplicitat del dos i dos fan quatre, i la seva mateixa força convincent, lliure de retòrica inútil i netejat de detalls innecessaris, com haurien d'ésser totes les coses que van dirigides a una massa conscient. Hem de dir, senzillament, que el "Projecte" ens ha emocionat i ens ha convençut.

Diverses vegades hem parlat, des d'aquesta mateixa Revista, dels problemes de la nostra infància, però hem de confessar que, en fer-ho, estàvem ben enfora de creure que la part escolar de la nostra urbs fos tan deficient i estigués tan abandonada. Fa horror pensar, ara,

en la responsabilitat moral, que per deixadesa del problema—que consideram cabdal per tots conceptes—han contret els nostres regidors i administradors passats.

El problema de la infància inclou el de la decadència o esplendor del pervindre nacional, i és per això que aquest problema s'ha de col·locar en primer terme preferent i s'ha de resoldre definitivament abans que cap altre. La salut intel·lectual i física dels nostres infants s'ha d'avantposar a tota altra cosa; és un deure que tenim i una conveniència que ens ho assenyala, i més ara, si tenim en compte que la legislació escolar s'encamina a l'escola única i obligatòria.

En males condicions, poden matricular-se actualment a les escoles que tenim uns 5.000 alumnes i el nostre cens escolar calculat en defecte és de 15.000. La Comissió suposa que uns 5.000 alumnes, o sia la tercera part del cens escolar total, pot trobar col·locació a les escoles privades, però això no lleva que els 5.000 escolars restants es trobin desamparats. I és una vergonya i una ignorància que una població com la nostra, de prop de 100.000 habitants, sols pugui allotjar la tercera part dels seus infants a les escoles, i aquesta, encara, com ja hem dit, en condicions deplorable i en certes ocasions perjudicials.

Tenim actualment: 12 seccions de pàrvuls; 46 seccions de nins (graduades i unitàries); i 40 seccions de nines (graduades i unitàries). Resulta, però, de l'estudi fet per la Comissió de Cultura, que solament 35 seccions de les expressades són utilitzables per les seves bones condicions, és dir, que de 98 seccions n'hem de descomptar 63, que són inútils i nocives.

Per allotjar dignament les dues terceres parts del nostre cens escolar, proposa la Comissió—molt encertadament a judici nostre—que a més de les 35 seccions aprofitables, se'n creïn de noves 94 a l'eixample i 78 als suburbis, i així restaria resolta, per ara, la qüestió escolar, de manera que amb 207 escoles o seccions es podrien educar 10.350 escolars, que componen, poc més poc manco, les dues terceres parts del cens de 15.000 calculat. Això demostra, fins a l'evidència, que el "Projecte" format per la Comissió de Cultura no té cap caire exagerat i que ha estat informat dins els termes de la més austera mesura. El més bon sentit ha presidit l'estudi, aquesta vegada, i s'han lligat les necessitats amb les possibilitats, encara que nosaltres creim que s'hauria d'arribar, amb el temps, a la totalitat, ja que la Corporació pública s'ha de bastar a si mateixa, i ha d'atendre els serveis ciutadans en tota la seva amplària i unitat, molt més quan es

tracta, com en el present, de la salut intel·lectual i física dels seus administrats.

Hem dit que, aquesta vegada, el nostre Ajuntament ha lligat les necessitats amb les possibilitats, i ens referíem que la qüestió econòmica i financiera, no solament no ha estat decantada de l'estudi, sinó que s'ha tractat en un sentit igualment realitzable.

Actualment, el presupost municipal consigna 125.000 ptes. per les despeses del lloguer de locals i de noves construccions escolars. Suposant el cost màxim de les 172 seccions a construir en 2.250.000 ptes.—dades claríssimes aportades per la Comissió—i fent un emprèstit al 6 ‰, l'interès ens arriba a 135.000 ptes. anuals. Per amortitzar aquest emprèstit (interessos i capital) en 20 anys, l'anualitat seria de 194.800 ptes.; per 30 anys, seria de 163.300 ptes.; i per 40 anys, seria de 149.500 ptes. En el primer cas, l'Ajuntament hauria de fer un sacrifici, sobre les 125.000 ptes. que consigna actualment, de 69.800 ptes.; en el segon, de 38.300 ptes.; i en el tercer, de 24.500 ptes. Però, a canvi d'això, tendria resolt d'una manera digna el més important i preferent dels problemes municipals.

Aquests càlculs responen al cost màxim municipal, ja que s'ha partit de la normal aportació de l'Estat (50 ‰), i si es podia aconseguir l'aportació del 75 ‰, per algunes construccions, com altres Ajuntaments han obtingut, el total de la quantitat que hauria de bestreure Palma, seria de 2.000.000 de ptes. en lloc dels 2.250.000 que ens han servit de càlcul. També s'ha d'advertir que l'interès de l'emprèstit s'ha suposat al 6 ‰ i és molt possible de trobar el capital a un tipus d'interès inferior.

Si, suposat un emprèstit de 2.250.000 ptes. al 6 ‰, l'Ajuntament hauria de sacrificar-se en 69.800 ptes. (20 anys); o en 38.300 ptes. (30 anys); o en 24.500 ptes. (40 anys), ¿no seria inferior encara el sacrifici, si l'emprèstit fos solament de 2.000.000 de ptes. amb un interès del 5 o 5 1/2 ‰? I tot això és factible i estam parlant en un pla de realitats i no d'utopies.

Un Ajuntament que, com el nostre, sosté un presupost anual ordinari de prop de 4.000.000 de ptes., ¿no podrà sacrificar-se per un terme mig de 40.000 ptes. anuals, fins a extingir el deute? Seria altament ridícul pensar que no, i més tractant-se d'una necessitat ineludible i d'una qüestió la més transcendental.

En moltes poblacions com la nostra, l'altruisme ja s'ha manifestat, i hi ha belles i esplèndides escoles que s'han edificat, i àdhuc es sostenen, de donatius particulars, honra dels que els han fet. A Ma-

llorca, descomptades petites i honorables excepcions, aquests sentiments no s'han desvetlat encara. Però ¿qui ens diu que no puguin presentar-se casos de patriotisme semblant, havent-hi, com hi ha, persones en condicions de fer-ho? En Valerià Weyler i Santacana, per exemple, ¿no ha deixat la seva finca "Son Roca" als infants de Mallorca? I, casos consemblants ¿no poden repetir-se? ¿No hi ha alguns benemèrits senyors que ja han donat solars per les noves escoles en projecte? ¿Per què no n'hi ha d'haver d'altres que completin l'obra?

La Comissió de Cultura està d'enhora bona, ja que el "Projecte" que ha presentat a l'Ajuntament, el qual ja l'ha acceptat en principi, és un projecte que encaixa dins les possibilitats municipals, resol un problema fundamental i és pràcticament realitzable. Per això volem, des d'aquestes planes, fer constar la nostra felicitació més cordial pels seus autors.

LA NOSTRA TERRA, no compta amb cap mitjà valuós per ajudar com caldria el nostre Ajuntament en l'aspecte comentat, però tot el que té i tot el que val està a la seva disposició per encoratjar-lo i alentar-lo, a fi que prest sigui convertit en realitat el que avui sols és bell projecte.

LA LLIBERTAT DE L'IDIOMA

EN el número del 9 d'octubre, "El Dia"—diari que, per cert, sembla convertit de poc ençà, respecte d'aquelles coses que a Mallorca volem entendre sota el concepte de catalanista, a una posició que fins ara semblava exclusiva del seu confrare "La Ultima Hora"—publicava un article signat per Kim, en el qual, sota el títol general de "Ingenuidades de un espectador" es fan determinades consideracions sobre la posició de cert grup o estol de gent mallorquina respecte a la llengua. Una part només, delimitada i estricta, d'aquestes consideracions, m'interessa comentar: La part que pot concretar-se en l'afirmació que "aquell grup, ha assolit sols, amb els seus esforços, produir una obra literària inintelligible". Això em duu capdret al tema de la llibertat idiomàtica de l'escriptor, que voldria saber defensar sense negar, ja s'avé que no, la llibertat crítica de totes les posicions adverses.

La posició de Kim és, d'antuvi, una negació rotunda d'aquesta llibertat, en limitar el vocabulari d'un poeta als coneixements actuals que ell, l'impugnador, el crític, l'espectador ingenu, té d'aquesta llengua. Kim ara impugna un autor, de fet, estenent de pas la seva impugnació a d'altra gent, culpant-lo d'inintelligibilitat, per usar paraules que ell *ara*, repetesc, no entèn, ni entenen, per altra banda, tampoc els seus amics o les seves relacions. Està bé. Però les possibilitats comprensives de Kim respecte del nostre llenguatge potser no estan avui desplegades en el grau que podrien estar-ho; ell no ens ha dit mai que hagi estudiat la nostra llengua com ha d'haver fet segurament amb el castellà, que maneja en els seus escrits amb reconeguda facilitat. Pot, per tant, adquirir més coneixements, i arribar a un domini del lèxic que, una volta adquirit, li faria semblar a ell mateix, no en dubt gens, senzillament ridícula la seva posició d'avui. Aquesta, doncs, té al meu entendre, ja a la seva base, una tara de relativitat que la desvirtua considerablement. Kim compendrà que no hi ha poeta que pugui avenir-se honorablement a servir-se per a la seva obra, només perquè aquesta

sigui declarada intel·ligible, de les possibilitats actuals de comprensió de Kim i els seus amics, mentre aquests amics de Kim i el mateix Kim no sien declarats—jo seré el primer en reconèixer-los per tals el dia que m'ho demostrin—autoritats en la matèria.

En front d'això, jo no sabia sinó declarar-me decidit partidari de la més absoluta llibertat idiomàtica de l'escriptor; d'una llibertat limitada tan sols—perquè tanmateix totes les llibertats humanes són limitades—pel geni de la llengua d'una banda, i de l'altra pel bon gust de l'escriptor, norma definitiva i suprema. Vulgues que no, al cap vint segles, encara els preceptes horacians fan autoritat. I com és sabut:

Pictoribus atque poetis

Quidlibet audendi semper fuit aequa potestas.

Scimus, et hanc veniam petimusque damusque vicissim.

Aquesta és la carta magna de la llibertat, que Horaci demanava i concedia. Si pogués semblar que no es tractava estrictament de la llengua, és en la mateixa Epístola als Pissons, que s'afirma poc més avall dels versos transcrits, que

Licuit, semperque licebit,

Signatum praesente nota producere nomen.

És a dir, que sempre ha estat permès, i ho serà, de treure a llum un mot marcat per l'ús, usat. Pensarà potser Kim que també ell vol precisament mots usuals en la poesia. Però no és això. Ell voldria l'ús referit a un cercle que res priva d'eixamplar extraordinàriament: fins a les mateixes fronteres geogràfiques de la llengua. La poesia és per essència anticantonal, i tendeix de si mateixa a la universalitat com a forma expressiva, la més acostada a la música que depassa, com és sabut, en aquest respecte a tots els llenguatges. I a aquesta universalitat de la poesia, mai no li ha fet nosa la subjecció a la gramàtica i al diccionari d'una llengua determinada. Mistral no escrigué les seves obres en el provençal de Maillano, sinó que dins la seva obra hi ha tota la llengua provençal, d'un extrem a l'altre de Provença. Cervantes no escrigué en el castellà de Valladolid; en el Quijote hi ha la llengua castellana, en el seu punt dolç de plasmació, des d'Andalusia fins a Aragó, des de Galícia a Albacete. Verdaguer incrustà en la seva producció informe

català de totes les contrades. I abans d'abandonar aquests tres grans noms: ¿no seria més lògica la posició d'aquell que cregués saber realment provençal, castellà o català, en entendre tota l'obra de Mistral, Cervantes o Verdaguer, que no la posició inversa d'aquell altre que digués que Verdaguer, Cervantes o Mistral feren de llur respectiva llengua una cosa inintelligible pel fet d'usar en les seves obres unes quantes paraules, per moltes que siguin, que ell personalment no entèn?

No cal, però, anar tan amunt. Pens que, de tots els temps, el lèxic de l'escriptor ha estat sempre, com a norma general, més extens que no el del lector respectiu, sense que s'arribi més que clares vegades al desequilibri que suposa la falta de contacte entre l'autor i el públic.

Si Kim em permet, aquí té unes quantes paraules extretes al vol d'una ràpida lectura de dos llibres de poemes contemporanis, curts tots dos, d'Enrique de Mesa¹: *colodras, cárcava, piornal, serna, garniel, posa, gleras, alcor, cutrales, alcotanes, adaja, zajones, pobos, zarco, hazas, remuda, atrocha, pegujal, calvero, aluciando*. Jo no dic si entenc o no entenc aquests mots, perquè això no interessa a ningú més que a mi tot sol. Però sí voldria que se'm digués si les paraules transcrites—com aquestes altres: *tachón, serrijones, alca-celes, calvijares, atuendo, malsina*, usades per A. Machado², per exemple,—són conegudes i familiars a tot castellà no analfabet. I encara, cal tenir en compte que es tractarà sempre de gent que haurà estudiada, poc o molt, des del moment que en ella ha après d'escriure i de llegir, la seva pròpia llengua. I que, en canvi, la nostra llengua, no ha estat estudiada mai, o gairebé mai, pels nostres lectors. Ni, si a mà ve, pels nostres criticadors. Fet i fet, molts anys després d'escriure Marian Aguiló el seu *Focs-follets*, és exacta al peu de la lletra l'afirmació d'aquesta estrofa, en dir del nostre idioma que:

Tret d'aquells pocs qui l'alaben
sens voler-lo estudiar,
tots confessen que no el saben
i el gosen critiquejar.

Perquè el fet és que de les trenta nou paraules retretes per

1—*Cancionero Castellano*, 1917. *La Posada y el Camino*, 1928.

2—*Páginas escogidas*, 1917.

Kim, copiades en l'espai d'hora i mitja—detall que no implica, després de tot, haver batut cap record—d'un llibre de poesies contemporànies, la meitat justa està a la mà de tothom trobar-la emprada per autors nostres de reconeguda solvència, tots ells difunts, i del llenguatge dels quals ningú no ha tengut fins ara, que jo sàpiga, res a dir. Així, per exemple, usen:

anorreat (ar)=M. OBRADOR: *La Nostra Arqueologia Literària*.

abrusi (ar)=J. ALCOVER: *Respha*; COSTA: *Les Matines*.

albers=J. ALCOVER: *Agar*.

avet=J. ALCOVER: *La Creu*; M. S. OLIVER: *A Fastenrath*.

aixoplug (aixopeuc?)=M. AGUILÓ: *L'Arbre de la Pàtria*.

albir=J. ALCOVER: *El Voltor de Miramar*; M. AGUILÓ: *Focs-follets*.

bolva, dalers=M. AGUILÓ: *Puigmal*.

balba=J. ALCOVER: *L'Ermità qui capta*.

ertes=M. AGUILÓ: *Focs Follets*.

espoltrida=M. S. OLIVER: *Llegenda de Jaume el Navegant*.

gerds=M. AGUILÓ: *Convalescència*.

gebres=M. AGUILÓ: *L'Enteniment i l'Amor*.

llambregada (ar)=COSTA: *Temporal, La Deixa del Geni Grec, La Casa del Matí*.

recança=M. AGUILÓ: *Recança*.

saragalles=M. AGUILÓ: *Enyorança*.

tòria=M. AGUILÓ: *Embriaguesa*.

Aquests mots, doncs, no poden posar-se a compte d'allò que "algunos pretenden hacer del habla mallorquina". Sempre que no hi hagi qui estigui disposat a sostenir, i ho dubtam ferm, que Marian Aguiló, Miquel Costa, Joan Alcover, Miquel S. Oliver, i Mateu Obrador escrigueren també en un llenguatge inintelligible. Valdria la pena, pens, de sortir de l'anonimat i del pseudonimat per mantenir a peu dret una afirmació semblant.

Ánatole France, excellent autoritat en qüestions de llenguatge, ha dit a qualque banda¹: "Passa sovint que la gent s'entr'gorgent per unes paraules que no entenen. Si poguessin compendre's s'abraçarien. No hi ha res que interessi tant al progrés de l'esperit humà com un bon diccionari que ho expliqui tot, com el de Littré".

Jo esper que no hem d'arribar al cas d'entreoccir-nos a causa

1—Remarques sur la langue de Lafontaine.

d'uns mots mal entesos, o més ben dit, no compresos. ¿No hauria valgut la pena, però, abans de dogmatitzar amb aquesta ingenuïtat, consultar prèviament el diccionari? Apart dels moderns, hauria pogut veure Kim aleshores, que ja en 1858, el mallorquiníssim i casolaníssim Doctor Joan Josep Amengual, difícilment sospitós de catalanisme, registrava en el seu *Nuevo Diccionario Mallorquín-Castellano-Latín*, mots com *caldes* (calda), *esblaima* (esblamar-se), *eixamorat* (axumorar), *electuari*.

És possible que a la cuinera no se li acudís tampoc això de consultar el diccionari. L'argument de la cuinera, d'altra banda, em sembla notablement espectacular, però totalment fals tal com s'ha plantejat dins aquesta qüestió. Serà una impressió personal, tan modesta com es vulga. Sospit, però, que dels mots impugnats, que motiven aquestes, retxes, no tots, però si més d'un, la cuinera els entèn perfectament, per més metges, publicistes, advocats, professors, enginyers, etc. etc. que hi hagi que no els entenguin.

Tenc idea que no hi ha cap cuinera que no sàpiga, per exemple, què és una *bolva*; què és tenir una mà *balba*; que no hagi tengut mai *decandiment*; o vist una brasa de carbó *espoltrida*; o no hagi sentit a parlar mai, si és de pagès, de *saragais*; o vist qualque arbre dur molta de *tòria* i fins, si per casualitat s'escaigués haver nascuda a Llubí, saber que allà hi ha una possessió que en diuen *La Cleda*. Quina llàstima si fos així, i jo no anàs errat del tot, que una simple cuinera conegués tots aquets mots estranys, desconeguts d'aquells senyors tan savis! Llàstima, naturalment, no per aquests mots, ni per la llengua tota, sinó per aquells mateixos senyors. Jo he de confessar, arribant aquí, que fins ara no havia vist mai fer de la pròpia ignorància un argument, ni em sembla una posició recomanable. Pens que per aquest camí podríem anar lluny, indubtablement, i arribar a conclusions definitives.

Ja sé que em queden encara a l'aire unes quantes paraules de les citades per Kim com inenteses. Queda, per exemple, *corrua*, *obaga*, *tràngul*, *traüt*, *volpellatge*. Mes el meu objecte no és tant defensar els mots impugnats d'un en un, com el dret absolut de l'escriptor a escollir, sota de la seva responsabilitat, el seu vocabulari dins el tresor comú de la unitat idiomàtica que suposa la llengua literària. Sempre que els mots siguin catalans, doncs, i seria difícil de provar el contrari de cap dels citats, tenen patent de lliure circulació a través de tota obra literària. Que n'hi ha alguns que no són entenedors al primer esguard? Un segon o un tercer esguard,

una mica d'atenció, l'estudi, si cal, els aclarirà. Això no vol dir que la poesia hagi d'ésser una cosa mala d'entendre; si fos així ja perdria aquella universalitat que li atribuïa abans. El que pot no ésser tan fàcil d'entendre, com molts voldrien, sense estudiar-la és una llengua literària. Una llengua literària, que no és mai, ni ha estat mai, d'ençà que hi ha cultures al món, els pocs centenars de mots que es manipulen en el parlar corrent. Les llengües literàries exigeixen inevitablement una certa cultura filològica per a llur intel·ligència, i aquesta cultura, com més endinsi cap endarrera de cada llengua, millor. Joubert¹ diu que per escriure bé el francès caldria saber el *gaulois*. I, d'altra banda, en lloc de posar traves al literat aficant-se amb el seu llenguatge, ho seria recordar allò de Goethe² que «l'aficionat, no poeta, content de la seva comoditat burgesa, troba generalment una pedra on ensopegar allà on el poeta tractà de resoldre, de paliar o d'ocultar un problema».

En fi, el tema és interessant i inacabable. No era la meva intenció encetar, ni seguir una discussió que fora segurament inútil, sinó contribuir modestament a posar les coses al seu lloc, sense cap afany polèmic. La nostra llengua no és un jardí tancat ni un camp clos, ni hi ha respecte del seu ús cap monopoli ni exclusiva. Tothom és lliure de fer la seva gerra amb el seu propi fang. L'única cosa que no es pot permetre tranquil·lament al primer arribat és entrar a fer maig així com així, només perquè sí, fent trencadissa perquè no ens entén, en les gerres ordenades de la primera gerreteria que troba.

JOAN PONS I MARQUÈS

1—J. JOUBERT. *Pensées*. Titre XXII. Du Style.

2—GOETHE. No podria precisar de moment el lloc, però crec que és a la segona part del *Viatge a Itàlia*.

B A L A D A

DE CAMIL REYBAUD

ELS vells pollancs del cementeri
han escomès els trespassats.

Si teniu por del gran misteri,
passeu enllà del cementeri.

Dels blancs fossars del cementeri
s'han descobert els enllosats.

Si teniu por del gran misteri,
passeu enllà del cementeri.

Sobre l'herbei del cementeri
els morts arreu s'han redreçat.

Si teniu por del gran misteri,
passeu enllà del cementeri.

Com a germans, al cementeri,
muts, tots els morts s'han abraçat.

Si teniu por del gran misteri,
passeu enllà del cementeri.

Però és en festa el cementeri,
i els morts en dansa s'han posat.

Si teniu por del gran misteri,
passeu enllà del cementeri.

La lluna és clara: al cementeri
l'aimia cerca l'estimat.

Si teniu por del gran misteri,
passeu enllà del cementeri.

Però els aimants al cementeri
no hi semblen tan enamorats.

Si teniu por del gran misteri,
passeu enllà del cementeri.

Obriu-me, obriu-me el cementeri:
vull abraçâ els morts estimats...

GUILLEM COLOM, TRAD.

MATEU OBRADOR BENNÀSSER

(ESBÓS BIOGRÀFIC)

(Continuació)

No dubt que a N'Obrador, seduït per la brillant actuació de la companyia, li vengueren ganes de retre culte a la musa Talia, i demanar-li els seus favors. I tot creient haver-los, es posà a treballar per al teatre, emportat un poc de l'entusiasme adolescent que l'empenyia a múltiples activitats, deixant una estona de banda la traducció de "La Iliada", d'Homer, que tenia mig feta i la novella de costums mallorquines. Pel juliol de 1877 es trobava al "Teatre-Circ Balear" la companyia dramàtica catalana que acabdillaven En Vicents Miquel i En Gervasi Roca. El repertori era mixte quant a obres. En espanyol representaven "Don Francisco de Quevedo", "En el puño de la espada", "El amor y el interés", "Los pavos reales". El públic, amb tot, renovellà de bell nou les preferències i els aplaudiments més sincers i entusiastes pel ja gloriós teatre català, clamant que es posassen en escena les millors produccions. I així la companyia, complascent amb els espectadors, ho féu, mantenint sempre al cartell els noms de les peces més aplaudides i retirant poc a poc les espanyoles. "La Dida", "La mitja taronja", "Lo Ferrer de tall", "La pubilla del Vallès", "A l'altre món", "Lo Violet de Sant Guim", "Gent de barri" i altres entretenien la curiositat i l'afició al teatre nostrat d'aquell públic vuitcentista. ¡Quina diferència de llavors a ara! Avui no és anunciada cap obra escrita en la nostra parla. ¿Serà que el gust és més refinat? Però també ho és el nostre teatre. Dóna vergonya haver de confessar aquest fet. Mallorca no s'és interessada pels possibles dramaturgs de casa, ni pels ja prestigiosos de la germana Catalunya.

La companyia esmentada portava prou elements per lluir-se. De primera actriu, N'Agnès Solà que excellia en el paper de mare

aficadissa, de muller malcontenta, de vella octogenària; de dama iove, Na Caterina Pi, singular pel talent en la interpretació dels papers més diversos. En Roca, graciós sense afectació, qui amb Lleó Fontova representava el gènere còmic.

N'Obrador enllestia la joguina còmica en un acte i en vers, intitulada "Los Pretendents" (1) que estrenava la vetla del 18 de juliol de 1877 al dessus dit teatre. És una composició de trama enginyosa i entretenguda, de versificació fàcil i desimbolta, amb gairebé moltes de les característiques pròpies, ja abans apuntades, del teatre llavors a l'ús. L'argument ben senzill.

Míster John se n'ha agradat de Na Carmeta amb gran fatlera, per assemblar-se perfectament a la seva muller que creu morta. L'encegament és tal que la segueix sempre i a totes parts. La sobtada visita, com sempre, a ca l'estimada, dóna ocasió a una escena altament graciosa entre D. Ramon, qui se compromet a rebre'l i declarar-se fingidament davant ell, el ver amador de Carmeta, com així s'esdevé. L'anglès naturalitzat a Catalunya s'indigna amb tal manifestació i promou el conseqüent disgust, que manté viu un diàleg punyent i ben interessant. Surt la família ulsurada, mentre Ramon clama ésser l'únic amador de la jove, proposició que accepten ella i el pare. La Carme refusa l'anglès dient:

Carme. L'esser vostè marit meu,
Difícil de fer-ho ho veig,
Perquè... un xic vell... un xic lleig...
Soc franca...

John. Bé... prou... ja es veu.

Carme. I, si més motius demana,
És que no vull ser promesa
D'un que és català a l'anglesa
O anglès a la catalana.
Vostè per còpia em volia,
I a mi em sembla, ho dic formal,
Que val més sê original
Que no pas fotografia.

(1) Los Pretendents. — D'En M. Obrador Bennàssar. — Palma de Mallorca. — Estampa d'En P. Gelabert. — 1877, 28 pàgs. El mateix dia se representaren "La teta gallinaire", en un acte i en vers, "Un ball espanyol", "La feria de Sevilla" i "La Barqueta de St. Pere" d'Eduard Vidal Valenciano, premiada als Jocs Florals, en segona representació.

A la funció extraordinària del 3 d'agost a benefici de Balbina Pi, el programa era integrat pel drama en tres actes i en vers, original de Gervasi Roca "La ferida al cor", el "Pas de mig caràcter", "La Danza Stidiana" i la peça catalana "Los pretendents". La beneficiada fou cridada sovint a l'escenari i acabada la funció li regalaren ramells els seus admiradors i a diferents indrets del teatre amollaren coloms.

friolera escrita de correguda” tot seguit, vessant la ploma d’agraïment i entusiasme, li prometia “alguna altra obreta que et pugua agradar i que no em costi tan poca feina com aquesta.”

Però el temps passà i el promès no fou atès. Potser altres plans el destorbassen del seu generós propòsit o sentís desfalliment, i es digués un dia resoltament com Musset:

Le théâtre à coup sûr n’était pas mon affaire.

Entretant, arribava el temps festívol de maig, rioler i massell de promences. Els Jocs Florals es feien amb tota regularitat, diada en què esperaven tants de joves cobejosos d’atényer nom i llorer de glòria amb els quals ornar llurs polsos palpitants. N’Obrador als de 1878 guanyava el “Pensament d’or i plata”, premi ofert per l’Excma. Diputació de les Balears, per la poesia “Llegenda de la Pàtria” composició que “encara que de lluny—és el fall del Jurat—recordi una altra poesia catalana, justament celebrada, demostra son autor notable facilitat en la versificació, inspiració galana i abarcador talent.” Després de retreure els fets culminants de la nostra història, el poeta es complau de cantar la perennitat de la Pàtria amb una entonació fèrvida i valenta, fits els ulls i la pensa en l’avenir.

Viurà, tant com les ones argentaran d’escuma,
mentre lluiten sos roures amb vents i temporals;
i les antigues gestes, dels fills seran cantades,
mentre llunyans blavegen damunt les serralades
els cantelluts penyals.

Tant com la Primavera li donarà rosades;
i la Tardor les pluges i tendres flors l’abril,
tant com daurats onegen los camps de blat i eixa
viurà la mare Pàtria, per sempre la mateixa,
agradosa i gentil.

Gentil com la poncella que, oberta al trenc de l’alba,
de vius colors i aromes el sol la fa esclatar
i entorn li volategen pintades papallones;
tal com va alçar-se un dia del blau fons de les ones
la perla de la mar.

ANTONI PONS

(Continuarà)

GEORGES DUHAMEL I EL CINEMA

INTERMEDI CINEMATOGRAFIC *)

És un divertiment d'ilotes, un passatemps d'il·letrats, de criatures miserables, atordides per llur tasca i llurs angúnies. És, sàviament emmetzinat, l'aliment d'una multitud que les potències de Moloch han jutjat i condemnat, i que acaben d'envilir.

Un espectacle que no demana cap esforç, que no suposa cap continuació en les idees, no promou cap qüestió, no aborda seriosament cap problema, no encèn cap passió, no desperta al fons dels cors cap llum, no excita cap esperança, sinó aquella, ridícula, d'ésser un dia *star* a Los Angeles.

El mateix dinamisme del cinema ens arranca les imatges en les quals al nostre plaer de somniarli agradaria d'aturar-se. Com les pitjors carícies mercenàries, els plaers són oferts al públic sense que tingui necessitat de participar-hi més que amb una molla i vaga adhesió. Aquests plaers es succeeixen amb una rapidesa febril, fins i tot tan febril que el públic no té quasi mai temps de comprendre allò que li passen per davant del nas. Tot està disposat perquè l'home no tingui ocasió d'avorrir-se, sobretot! Res d'ocasió per fer un acte d'intel·ligència, res d'ocasió per discutir, per reaccionar, per participar-hi d'una manera qualsevol. I aquesta màquina terrible, complicada d'enlluernaments, de luxe, de música, de veus humanes, aquesta màquina d'embrutiment i de dissolució figura avui entre les més sorprenents forces del món.

Afirmo que un poble sotmès durant mig segle al règim actual dels cinemes americans s'encamina vers la pitjor decadència. Afirmo que un poble embrutit per plaers fugitius, epidèrmics, obtinguts sense el més mínim esforç intel·lectual, es trobarà, algun dia, incapaç de portar a bon terme una obra de llarg alè i d'elevant-se, per poc que sigui, amb l'energia del pensament. Bé sé prou que se m'ob-

*) Fragment d'un capítol del llibre *Scènes de la Vie future*, de GEORGES DUHAMEL.

jectarà les grans empreses d'Amèrica, els grans vaixells, els grans *buildings*. No! Un *building* s'aixeca de dos o tres pisos per setmana. Han calgut vint anys a Wagner per construir la *Tetralogia*, una vida a Littré per edificar el seu diccionari.

Mai cap invenció no trobà, des de la seva aurora, un interès més general i més ardent. El cinema està encara en la seva infància, ja ho sé. Però el món enter li ha obert un crèdit. El cinematògraf ha inflammat, des del seu començament, les imaginacions, ha ajuntat capitals enormes, ha conquerit la col·laboració dels savis i de les multituds, ha fet néixer, emprat i gastat talents innumbrables, variats, sorprenents. Té ja el seu martirologi. Consumeix una esfereïdora quantitat d'energia, de coratge i d'invenció. Tot això per un resultat irrisori. Donc tota la biblioteca cinematogràfica del món, comprenent-hi el que la gent de l'ofici anomenen pomposament els seus "clàssics", per una peça de Molière, per un quadre de Rembrandt, per una fuga de Bach.

El cinema no és encara un art. Temo molt que no hagi fet un camí errat des del començament i que s'allunyi cada dia més d'allò que considero l'art.

Totes les obres que han ocupat algun lloc en la meua vida, totes les obres d'art, la coneixença de les quals ha fet de mi un home, representen, abans que res, una conquesta. He hagut de sostenir una alta lluita per abordar-les i les he merescut després d'una fervent passió. No hi ha necessitat, fins a nova ordre, de conquerir l'obra cinematogràfica: s'ofereix, es prostitueix. No sotmet el nostre esperit i el nostre cor a cap prova. Ens diu de seguida tot el que sap. És sense misteri, sense rodeigs, sense fons ocults, sense reserves. S'esforça per curullar-nos i ens produeix sempre una penible sensació d'insaciabilitat. Per naturalesa, és moviment; però ens deixa immòbils, afeixugats i com a paralítics.

Beethoven, Wagner, Baudelaire, Mallarmé, Giorgione, Vinci—cito d'ací d'allà, n'anomeno sis, n'hi ha cent—heus aquí vertaderament l'art. Per comprendre l'obra d'aquests grans homes, per extreure'n, xuclar-ne el suc, he fet, faig sempre esforços que m'aixequen per damunt meu mateix i que figuren entre les més alegres victòries de la meua vida. El cinema de vegades m'ha divertit, de vegades àdhuc emocionat; mai no m'ha exigit sobrepassar-me. No és pas un art, no és pas l'art.

Sé que molts joves, atrets, fascinats pel cinema, senten obscurament la seva insuficiència, els seus errors, les seves misèries i que

cerquen de treure'l del seu fangar. M'inclino davant llurs futurs sofriments, perquè les servituds del cinema són encara més pesades, més cruels que les del teatre.

A França, els intellectuals i, particularment, els escriptors i els artistes, tenen una gran part en els titubeigs i malaventures d'aquesta mena d'art nascut mort. El cinema, al nostre país, va fer el seu debut en un temps en què la moral romàntica governava encara aquesta societat de les lletres i de les arts que seria ben abusiu anomenar en totes circumstàncies el món del pensament. Qualsevol que fossin les seves ridiculeses, aquesta moral romàntica tenia noblesa. L'artista es creia carregat de grans deures i d'altres responsabilitats. S'atribuïa el privilegi d'arbitrar els plaers de la multitud, de condemnar-los de vegades, de fer-ne, sempre, en nom de l'esperit, una severa crítica. Una artista així tenia el seu cel, les seves alegries, les seves delícies. Era orgullós i volia ésser pur. S'ha rigut molt d'aquesta actitud i és pitjor.

Arribat un moment, bon nombre d'intellectuals, cansats de mantenir-se fermes i avorrit-se en la torre de vori, tastaren sense vergonya els plaers ordinaris d'aquest poble i aquesta burgesia que havien tan rigurosament censurat. Descobriren que, després de tot, per les ànimes buides, el cafè-concert i el cinema no estaven desproveïts de recursos. Durant algun temps, se'n privaren per despit. Després, assegurats, s'enardiren. Van omplir resoludament llurs ocis amb divertiments sens dubte no vergonyosos, però infructuosos, vulgars. Com que calia salvar la part de l'orgull, publicaren ben aviat que el cinema era un art, ja que grans artistes, ja que artistes il·lustres s'hi plaïen. D'aquí aquesta literatura de niciesa i adulació que ocupa tant de lloc a les revistes i a la premsa. A l'ensem, això era tranquil·litzar aquest abundós públic semiculte que no espera sinó un mot, un geste, una excusa per lliurar-se sense remordiments als seus apetits.

Mai un art veritable no ha conegut un semblant deliri. Els intellectuals que freqüenten i patrocinen el cinema li demanen vils recreacions, però el miren com s'encalla en la pitjor niciesa amb una admirable desimboltura. Han deixat néixer i propagar-se un llenguatge risible, odiós, que es burla del bon sentit i l'harmonia. Han acollit sense esclafir a riure paraules com "supervisionar" i "programació", els inventors de les quals mereixerien el fuet en una república sàviament administrada. I, cosa més greu, han tolerat que el cinema, gran devorador de música, desmembri i degradi

pels seus festins absurds, les obres dels mestres, obres fins aleshores estimades per la selecció i forçosament respectades per la multitud que les ignorava.

Han deixat multiplicar-se, al marge del cinema, una sorprenent literatura il·lustrada, en la qual no sense astorament es troba, per exemple, *El Roig i el Negre*, inspirat de Stendhal. ¿Per quan *Britannicus*, en prosa i en deu pàgines, segons Racine?

Han deixat—però qui, doncs, grans Déus? tots nosaltres, potser—que el cinema esdevingués el més potent instrument de conformisme moral, estètic i polític.

Deixem avui que l'ona cinematogràfica americana esclati sobre el nostre país per destruir-hi per sempre les fonts d'un geni venerable...

ESTANISLAU PELLICER, TRAD.

VAPOR, ELECTRICITAT, GASOLINA

I—LA TRACCIÓ ELÈCTRICA I LA DE VAPOR

EN iniciar-se els primers triomfs de la tracció elèctrica molts cregueren que aquesta aniquilaria per complet els ferrocarrils de vapor i l'experiència ens diu que no ha estat així. La tracció de vapor subsisteix en els països més avançats del món. El que passa i probablement passarà sempre, és que quan aparegui o prengui preponderància una nova forma de tracció, les existents abans d'ella han de reduir-se a llurs especials característiques i deixar el camp lliure a la nova forma en una certa zona d'activitat. No s'ha de dubtar que en certs casos, és més econòmic—i això tal vegada sembli absurd—fer certs transports amb una carreta de bous que fer-los amb un camió o amb un ferrocarril elèctric i per aquesta raó subsisteix (no per rutina), en un radi d'acció tan reduït com se vulga, l'antiga tracció de sang com subsisteix i subsistirà probablement molts anys el ferrocarril de vapor. La famosa frase de Víctor Hugo: *Ceci tuera celà* aplicada a la tracció només és certa en els casos en què un sistema sia més econòmic i per tant més pràctic que un altre.

Comparant la tracció de vapor amb l'elèctrica veim que aquesta darrera és obligada en els tramvies i en els metropolitans. No podríem dir el mateix en els ferrocarrils pròpiament dits. En termes generals, la tracció elèctrica en aquests darrers està indicada en els casos en què els ferrocarrils ordinaris s'assemblen per llurs condicions als tramvies o als metropolitans. Quan la intensitat de tràfec és molt gran i existeix en ell una gran regularitat, tal com passa en els ferrocarrils de *banlieue*, que posen en comunicació les grans capitals amb les poblacions pròximes, aquests ferrocarrils s'assemblen als tramvies. Uns altres s'assemblen als metropolitans. Són aquells en què el traçat és molt accidentat, molt abundants els túnels i en aquests molt deficient la ventilació. Els darrers ferrocarrils són els que tenen semblança amb els metropolitans, com el ferrocarril de Pajares i el nostre de Sóller.

Hi ha altres casos en què està indicada la tracció elèctrica. S'explica molt fàcilment que Suïssa sigui la nació del món que relativament té més longitud electrificada, no sols a causa de la seva conformació, sinó també per la falta de carbons nacionals. Aquesta falta o fins i tot l'escassetat de combustible poden aconsellar la tracció elèctrica, sobretot quan es té l'energia hidroelèctrica a preu reduït. S'ha d'insistir forçosament en què el problema de l'electrificació d'un ferrocarril és un problema econòmic. Quan es tracta de ferrocarrils establerts amb tracció de vapor, és precís que les aventatges de l'electrificació compensin no sols l'economia de l'explotació, sinó també les despeses que origina el pas d'una tracció a una altra.

Comparant la locomotora de vapor amb l'elèctrica, veim que la primera engendra l'energia i la transforma, mentre que la segona no fa més que transformar-la. Les condicions de la primera locomotora exigeixen que a més del pes propi hagi d'arrastrar el pes del combustible i de l'aigua que necessàriament ha de convertir en energia dinàmica. Per això si considerem una locomotora amb el seu tender i una elèctrica de la mateixa potència resultarà que el pes de la primera és aproximadament el doble del pes de la segona.

La locomotora elèctrica té, sobre la de vapor, l'avantatge de la seva reversibilitat, la qual cosa facilita notablement les maniobres de les estacions. La locomotora elèctrica té també major regularitat que la de vapor i per aquesta causa s'eviten múltiples moviments pertorbadors i s'obté una lleugeresa major de la superestructura de la via per un pes determinat de les locomotores. No tenint fums, la locomotora elèctrica es fa, com hem dit, indispensable en els túnels llargs de forts pendents en els quals és insuficient la ventilació. També el no haver-hi fum en la tracció elèctrica evita l'ennegriement de les estacions, dels passos superiors i altres obres evitant també (i això és importantíssim) les molèsties que el fum causa als viatgers.

Hem d'afegir, encara, que amb la tracció elèctrica es pot arribar a velocitats majors que amb la tracció de vapor. El mateix pot dir-se dels pendents que poden ésser molt més forts que en els ferrocarrils ordinaris, sense cremallera.

Al costat d'aquests avantatges de la tracció elèctrica sobre la de vapor, n'hi ha d'altres d'innegables a favor d'aquesta darrera. La independència de la locomotora de vapor fa que no hi hagi els inconvenients de *supeditació* que forçosament ha de tenir la locomotora elèctrica en les centrals, subestacions i conduccions d'energia.

I en els casos de guerres, vagues i altres pertorbacions socials són més fàcils les intercepcions del tràfec en el règim elèctric que en el règim de vapor. Aquests inconvenients són majors encara si les empreses ferroviàries no són al mateix temps propietàries de les centrals d'energia, cosa que passa molt sovint perquè resulta generalment més econòmic no dedicar l'energia elèctrica d'una central a l'alimentació d'una xarxa de tracció, sinó fer-la servir al mateix temps per altres usos industrials. Els perills del ferrocarril són també majors en les xarxes electrificades que en les servides per tracció de vapor a causa de les diferències de potencial a què estan sotmeses aquelles instal·lacions.

Per últim, quan les característiques d'una línia elèctrica són distintes d'una altra no es poden emprar les mateixes locomotores i cotxes automotors en les dues línies, cosa que no passa amb la tracció a vapor en la que una locomotora pot circular per totes les línies que tenen la mateixa amplària de via.

Com veim les dues traccions tenen llurs aventatges i llurs inconvenients; però és evident que l'eficàcia de la tracció elèctrica ha estat un progrès enorme pel ferrocarril.

II—EL FERROCARRIL I L'AUTOMÒBIL

Quan la tracció elèctrica havia donat al ferrocarril gairebé el monopoli dels transports, va sorgir per aquest un enemic terrible: l'automòbil. Els progressos acceleradíssims de l'automòbil posaren aviat en commoció les companyies ferroviàries i es plantejà el problema de la crisi del ferrocarril en el món. Aviat, no es pot dubtar, es plantejarà el problema de la crisi dels transports terrestres i marítims quan els aeris tenguen la preponderància que fa pressentir llur progrés. Però ara hauria de repetir el que he dit en comparar la tracció elèctrica amb la de vapor: tots aquests transports empetiran, uns a costa dels altres, llurs serveis; però guanyaran en intensitat el que perdran en extensió.

Tornant a la comparació de l'automòbil i el ferrocarril i tractant el problema imparcialment, tècnicament he de dir que no crec en la desaparició del ferrocarril. Hi ha a favor del ferrocarril una raó poderosíssima: fins ara no s'ha descobert cap camí millor que el camí anomenat camí de ferro. Cap dels millors camins de fers

especials coneguts, encara que s'emprin en ells els neumàtics, iguala el ferrocarril. I mentre no es descobreixi un ferm per carretera millor que el ferrocarril aquest subsistirà, senzillament perquè es necessita major potència per arrastrar una tonelada horitzontal pel millor camí ordinari que per arrastrar-la per un camí de ferro. És sempre el famós postulat de l'economia. I és evident que l'automòbil ha pres moltíssimes posicions al ferrocarril i encara és probable que n'hi prengui més; però el ferrocarril subsistirà.

I ara que li hem perdonat la vida, anem a atacar-lo tant com vulgueu. Al costat de la rigidesa del tràfec ferroviari tenim l'elasticitat del tràfec automòbil. El ferrocarril té horari fixe; punts de partida, de parada i d'arribada fixes; itinerari immutable. En canvi, l'automòbil té elàstics tots aquests elements i això ha d'implicar a la força la competència no solament d'expedicions de viatgers, sinó de mercaderies. L'elasticitat del tràfec automòbil porta un altre avantatge sobre el ferrocarril: la supressió de transbords. Fixau-vos que un transbord no implica solament la pèrdua de temps, sinó també les operacions de descàrrega i càrrega, la qual cosa encareix notablement el transport.

A més, el ferrocarril s'ha hagut de pagar i ha de conservar el camí mentre que l'automòbil va per un camí que no és seu i si paga impostos també en paga el ferrocarril. Aquest és un avantatge a favor de l'automòbil; però com que en aquest cas serien els Estats els que protegirien la competència de l'automòbil, sembla iniciar-se arreu del món una tendència oficial defensiva dels ferrocarrils.

Però encara que volguem pintar amb els colors més brillants els avantatges de l'automòbil sobre el ferrocarril, no podem amagar que aquests avantatges no són generals sinó que es redueixen a casos particulars del tràfec de viatgers i mercaderies. Contra aquests set pecats, hi ha set virtuts.

La capacitat d'un tren és insuperable a la d'un automòbil. Un tren de viatgers pot portar molt bé mil places. En canvi, ja és fantàstic que un autòmibus pugui tenir 50 places. ¿Quantes tonelades pot transportar un camió com a màxim? ¿Deu, quinze? Un tren pot portar 1.000 tonelades. ¿Quants de tractòrs necessiten mil places de viatgers en automòbil? Vint, en lloc d'un o dos tractòrs que necessita un exprès. El mateix podem dir del tren de mercaderies. Un tractor automòbil per cada 15 tonelades; dos tractòrs de vapor o elèctrics per mil tonelades de tren. Ja veim, per tant, que la competència és limitadíssima.

Si es fa, per tant, l'estadística de les tonelades transportades en en una nació qualsevol, la que hi hagi més automòbils, per automòbil o per ferrocarril veurem que la primera quantitat es petitíssima, gairebé despreciable respecte a la darrera.

En la major part dels casos també el motor d'explosió és més car que el de vapor o elèctric que s'empra en la tracció de vapor o elèctrica i això resulta un aventatge a favor del ferrocarril. És clar que hi ha casos en què és més econòmic el motor d'explosió i s'empra en els ferrocarrils automotors sense ròssec i en les locomotores mixtes de tractor d'explosió i elèctric.

L'amortització del material és també favorable al ferrocarril, ja que mentre el material automòbil s'ha d'amortitzar en 7 o 8 anys el material ferrocarril admet amortitzacions de 25 o 30 anys.

A més i ara, ve l'essencial, és evident que essent millor el camí de ferro que l'ordinari la major part d'avenços de l'automòbil es poden aplicar al ferrocarril i molts ells ja s'hi apliquen. El block-sistem permet augmentar les parades i la densitat de tràfec; els apartaders industrials posen el trens a dins mateix dels centres de producció; els *containers* semblants als vagons *capitonnés* eviten els transbords de les mercaderies que poden col·locar-se en el punt d'embarc en el *container*, el qual circula com a automòbil per dins les poblacions i com a vagó sobre els carrils. El confort creixent dels grans expressos fa indispensable l'ús del tren, per grans distàncies, amb majors comoditats que en l'automòbil.

Tot això ha de donar per resultat no la competència ni la destrucció de cap dels dos sistemes de tracció, sinó que es complementin mútuament i puguen intensificar llur força en les pròpies zones d'acció, sense que hi hagi vencedors ni vençuts.

MIQUEL FORTEZA I PINYA

Un pagès felanitxer a la Creuada valenciano - mallorquina de 1397 - 1399

SABUT és l'origen, organització i desenrotllament de les cèlebres creuades com a expedicions de caràcter religiós i militar, amb gràcies concedides pels Sants Pares de Roma, sobretot d'Innocenci III, Honori III i Gregori IX, expedicions que tenien per objecte arrancar del poder dels infidels els llocs que amb la seva presència, passió i mort santificà Jesucrist damunt la terra, i al mateix temps impedir que envaïssin l'Europa, no poques vegades amenaçada. Acabades, però, aquestes expedicions, altres en seguiren amb el mateix nom, fins i tot per la mar Mediterrània, una de les quals és la que ens interessa.

Actes de pirateria dels moros pel *Mare nostrum*, des del segle de la conquesta fins molt avançat el XVIIe, ens són de sobra coneguts, a causa dels quals es troben nombroses disposicions, per tal de reforçar la vigilància dels castells, torres de guarda de l'illa, i per avisar dels perills o desembarcs quan en fos hora. Ens basta per mostra la notícia compendiada que transcrivim: «1582.—Que se reforci la vigilància de les torres e atalayas e que no se deixin enganyar els habitants de les parroquies marítimes de Mallorca, per ço que els moros, inemics desfressats de cristians, penetren en les cales e ports amb intent de captivar gent» (1). Desgraciadament el costum del cors arribà a tant, que per algú fou pres com a sistema de viure amb greu perjudici del comerç i de les poblacions costeres que estaven sempre receloses del fatídic clamor de *moros a la costa*, usat avui encara en llenguatge figurat.

La conveniència de posar terme a les invasions dels berberiscs i castigar les seves atrevides insolències motivà les negociacions valenciano - mallorquines, i així fou que pel mes de novembre de

(1) "Bolleí de la Societat Arqueològica Luliana".—Setembre de 1930.

1397, segons En Mateu Salcet en el "Noticiari" (1), vengué el missatger de València, Michel Cardona, a Mallorca. «En lo dit mes—són paraules d'En Salcet—any dessus dit MCCCXCVII vench a Mallorca un hom apellat en Cardona trames per los jurats de la ciutat de Valencia per denunciar als jurats e prohoms de Mallorques que la ciutat de Valencia et de Barcelona havien mompres e acordat que en reverencia de Nostre Senyor fos fet un gran pessatge o estol per pessar en Barbaria, etc.» De l'acceptació per part de Mallorca n'és prova patent l'acoblament de forces, ja sumades a 31 del mes de maig immediat, que meresqué del rei Martí una lletra en la que lloa el fervor i diu als Jurats de l'illa que els concedia semblants provisions a les concedides a València, i amb la mateixa data confirmava l'elecció de Capità General de l'armada mallorquina en la persona del noble Mossèn Huch d'Anglesola, Governador.

El nombre de fustes apromptades a Mallorca amb tal motiu el determina En Salcet, contant-nos que «per vigor de la Santa Creuada dessus dita, foren armades en Mallorques sinch galeas, tres galiotes, XVII rampins et vuit entre pamfills e barchas grossas e sis lahuts grossos.—Divenres a 11 de agost Mossen Huch Danglasola, axí com a capità elet de tot lo estol de Mallorques, partí del moll de la ciutat e feu la via de Portopí.»

Al mateix propòsit, el P. Samuel d'Algaida fent ressaltar el cas concret, s'expressava de la següent manera:

«Els jurats de Mallorca es decidiren, per últim, a prendre part en la Santa armada. Aquí s'armaren en març de 1398 cinc galeres, la una de les quals fou assignada al recomanat per Martí l'Humà en carta de 27 de febrer anterior, com a capità de l'armada, al seu canceller i camarleng Mossèn Huch d'Anglesola, virrei de Mallorca, i d'ella foren patrons En Joan Desbach, donzell, i En Joan Vivot, ciutadà; de l'altra foren patrons En Guillem Sant Joan, donzell, i En Nicolauet de Pax, mercaders; de l'altra En Joan Moyà i En Guillem Vicens, paraires; de l'altra En Pere Moscaroles i un pagès de Felanitx; de l'altra fou patró En Senra.—Pel mes de juliol de 1398 estaven ja enllestides per partir» (2).

Mentrestant, a instàncies del rei Martí, el papa Benet XIII, des d'Avinyó, el març del dit any, publicava una Butla per la que con-

(1) P. VILANOVA.—*Viaje literario*. Tom XXI.

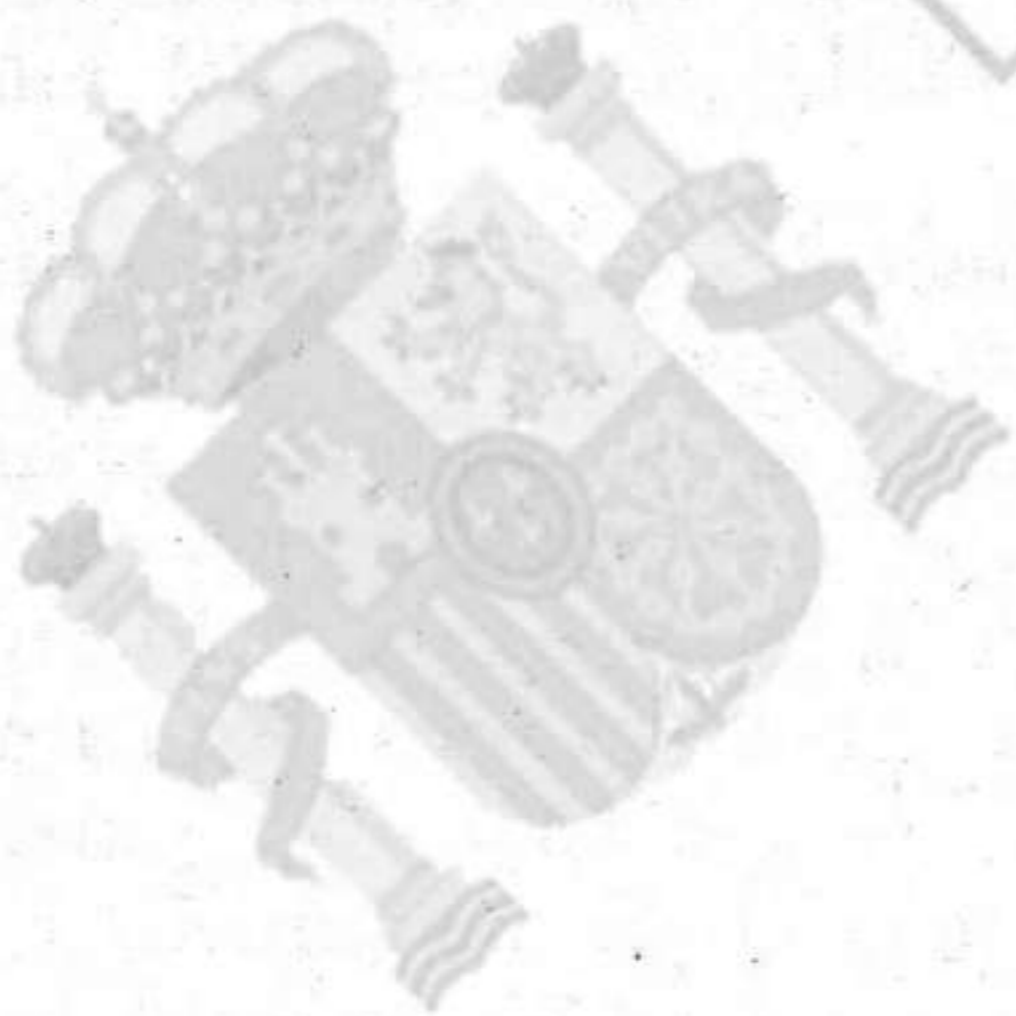
(2) P. SAMUEL D'ALGAIDA.—*Revista "Estudis Franciscans"*, any 1924, núms. 203 i 204.

cedia indulgències als que prenguessin la creu per anar a l'armada i als que hi contribuïssin amb almoines.

Ara bé: ¿quin seria el nom del valent pagès felanitxer que ple de religiositat i coratgia posà les seves forces al servei de tan bona causa? Fins al present podem assegurar que una opinió bastant respectable creu entreveure'l en el document que copiam a la lletra del "Llibre de Pregons 1396-1404, fol. 42" custodiat a l'Arxiu Històric del Regne de Mallorca, que diu:

«Die jovis XIII mensis Novembris anno a nativitate Dni. MCCCXCVIII.=Die X et anno predictis retulit Berengarius Moragues preco publicus curiarum voce tube per loca solita maioricarum fecisse preconizationem sequentem:—Ara hoiats que notifica lo honorable en Berenguer de Montagut donzell; lochtinent del Noble Mossen Ramon Dabella, Cavaller, Conceller del Senyor Rey e Governador del Regne de Mallorques com tothom que sia acordat de la galiota den Bernat Lado que dassi a dissapte primer vinent se sien recullits en la dita galiota en altra manera que a massio lur e de lurs fermances lo dit Bernat ne acordaria daltres».

COSME BAUZÀ, PVRE.

ASSOCIACIÓ PER LA CULTURA DE MALLORCA

CRÒNICA

COMUNICACIONS REBUDES.—S'han rebut cartes dels Diputats Srs. Julià, Canet i Companys, ens les quals ens comuniquen que s'oposaran a l'aprovació de l'article 8, títol I del Projecte de Constitució.

Una altra del diputat Sr. Alemany, on ens comunica que amotlarà el seu vot a la seva convicció sobre la personalitat de Balears i a les seves darreres manifestacions, fetes al periòdic "Informaciones", de Madrid.

Una de l'"Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana", on ens comuniquen haver admés la nostra entitat com a soci col·lectiu de dita Associació.

Un imprés del "Comité Nacional para la Reforma del Calendario" amb un "Cuestionario" relatiu a aquesta qüestió.

Una comunicació de la Diputació Provincial, en demanda de 20 exemplars del llibre "Poesies", de Llorenç Riber.

Una altra de l'Ajuntament de Palma per demanar 50 exemplars de l'esmentat llibre.

De l'"Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana" un ofici de presentació de l'exímia poetessa cubana, Sra. Emília Bernal.

Un ofici del President de la Diputació Provincial, en el qual ens agraeix la invitació per assistir a la lectura de Poesies del Sr. Llorenç Riber.

Altres dels Srs. Jaume Rosselló, Conrad Domènech, i altres delegats de pobles de Mallorca.

COMUNICACIONS TRAMESES.—Un ofici a l'Ajuntament de Palma i altre a la Diputació Provincial per fer-los oferta de la publicació "Poesies" de Llorenç Riber.

Altres comunicacions a l'"Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana" i a "Salvat Editores, S. A."

Un ofici-vot de gràcies al Sr. Josep Rosselló per un article que amb la seva signatura aparegué en el "Magisterio Balear."

Un altre ofici al Diputat Sr. Alomar que, per la seva importància, transcrivim:

«La Junta Directiva d'aquesta Associació, en sessió de dia 22 d'aquest més (primera tinguda després de la vostra intervenció parlamentària, oposant-vos a l'article 8, títol I de la Constitució), prengué l'acord d'expressar-vos el seu criteri identificat absolutament amb el que expressàreu al Congrés, tot lamentant que el vostre esforç no hagi tingut l'èxit que es mereixia, aprovant el Parlament Espanyol un article que, creim i havem cregut sempre, és un atac a la llibertat i reivindicacions del nostre poble.

Nosaltres que, en data del passat agost, us pregàrem que volguéssiu

oposar-vos a l'esmentat article, dient-vos que «els mallorquins, que creim que Mallorca és un tros de Catalunya, amb fesonomia pròpia, no volem renunciar a la possibilitat de reconstrucció de la Catalunya integral», no podem deixar d'expressar-vos la nostra estranyesa davant una allusió vostra a un suposat silenci de part nostra que no podem reconèixer.

De totes maneres, ara i sempre, d'acord amb el que manifestàreu al Parlament, amb les vostres posteriors manifestacions i amb l'article que aparegué a "El Dia" de dia 10 d'octubre amb la vostra signatura.

Visqueu molts anys pel bé de la Pàtria.

Ciutat de Mallorca, 30 octubre 1931.—El President: *Emili Darder*.—El Secretari: *F. S. Aguiló*.»

PUBLICACIONS.—S'ha posat a la venda un llibre del consoci Sr. Jaume Busquets, amb el títol "Curs pràctic d'Ortografia i Elements de Gramàtica" acompanyat d'un apèndix amb la "Clau dels exercicis".

És d'una presentació acuradíssima i respon a la necessitat dels moments que atravessem. Es pot considerar la més cabdal de totes les nostres publicacions.

LECTURA DE POESIES.—Organitzada per la nostra Associació, dia 2 d'octubre, al Saló Montenegro del "Círculo Mallorquí", el Sr. Llorenç Riber donà una lectura de les millors poesies del seu volum "Poesies" editat per nosaltres. L'assistència fou nombrosíssima i l'autor cordialment aplaudit.

CURSETS.—Per aquest hivern hi ha organitzats els següents cursos a càrrec dels professors que s'indiquen:

Mallorquí (1er. curs), Francesc de S. Aguiló; Mallorquí (2^{on}. curs), Estanislau Pellicer; Castellà, Joaquim Verdager; Francès, B. Frontera; Anglès, T. Edward Lawrence; Alemany, Srta. Else Luthje; Llatí, R. Carnicer; Geografia de Mallorca, Josep Rosselló; Història de Mallorca, Elvir Sans; Literatura de Mallorca, Joan Pons; Folklore mallorquí, Andreu Ferrer; i Elements d'Història de l'Art i Arqueologia, Guillem Forteza.

E L S L L I B R E S

BUSQUETS, JAUME.—*Curs Pràctic d'Ortografia i Elements de Gramàtica*, 119 pp.—*Clau dels Exercicis*, 20 pp.—“Associació per la Cultura de Mallorca”, Mallorca, 1931.

Entre les persones que aquí s'ocupen de qüestions idiomàtiques, no solament és ben conegut En Jaume Busquets, sinó que se'l reconeix com una autoritat en la matèria. Ha estat, doncs, un encert de l'“Associació per la Cultura de Mallorca” el confiar-li la redacció del manual esmentat.

El convenciment de l'autor que la unitat idiomàtica és del tot imprescindible si es vol elevar la llengua a una categoria literària, el porta, naturalment, a propugnar la unificació ortogràfica, tan íntimament lligada a aquella. I, en conseqüència, accepta i exposa en el seu mètode el sistema ortogràfic de l'Institut d'Estudis Catalans, avui dia admès per tots els escriptors peninsulars i insulars que cultiven el nostre idioma, salvant encara curioses i rares excepcions.

L'autor fa precedir l'estudi de l'ortografia de dues lliçons dedicades a fonètica que faciliten en gran manera la comprensió de les regles d'accentuació gràfica.

Com el títol del llibre ja ho deixa entendre, la part més important de l'obra (16 lliçons) va destinada a l'explicació de les normes ortogràfiques de l'Institut. Però relacionant-les amb la varietat parlada a Mallorca, l'autor dóna regles per ortografiar correctament formes dialectals que no es trobaven en els mètodes editats a Catalunya. Així, per exemple, ens diu com han d'escriure's les consonants finals de la primera persona del singular del present d'indicatiu que els catalans fan seguir generalment de la desinència *o* i els valencians de *e*; quan, el so *i* semiconsonant, ha de representar-se per *ll*, etc.

La tercera part (elements de morfologia) comprèn tres lliçons referents a formes mallorquines. Amb un fi criteri, aconsella quines no poden ésser usades en la llengua literària (a excepció dels quadres de costums) i quines tenen un valor literari indiscutible, puix que es troben ja en els nostres clàssics medievals, de l'època d'or de la nostra llengua.

Finalment, les quatre lliçons que figuren en la darrera part del llibre ens assenyalen les principals faltes de sintaxi en què incorren els que comencen, o no han començat mai, l'estudi gramatical de la llengua vernacle.

El mètode de Busquets inclou una cinquantena d'exercicis, la qual cosa el fa especialment apte per ésser adoptat en tots els cursos i classes de mallorquí que es donguin en endavant. A més, la “Clau dels Exercicis” anexa serà una gran facilitat i la millor guia per aquells isolats que vulguin aprendre sols a ben escriure el propi idioma.

La presentació de l'obra és acuradíssima i revela l'amor amb què ha estat feta, tant per part de l'impressor com de l'autor. Rebi aquest la nostra sincera enhorabona i l'expressió del nostre agraïment pel bé que ha fet a la llengua de la Pàtria amb aquesta publicació.—E. P.

L E S A R T S

CONCERTS

ANIA DORFMANN

El curs de l'“Asociación de Cultura Musical” ha començat dia 29 amb un concert de la pianista Ania Dorfmann, en el local de costum. La sessió no es va veure massa concorreguda i és una llàstima perquè es tractava d'una bona concertista i també perquè, quan està buit, el “Saló Mallorca” té ben poques condicions acústiques.

Les característiques d'Ania Dorfmann són una gran pulcritud i una meravellosa pulsació en els pianíssims, que donen a l'oient una sensació de cosa alada. Un crític sever podria objectar que li manca quelcom de força, i que això no li permet executar amb la suficient brillantor alguns passatges, per exemple, del *Carnaval de Viena*, de Schumann, i altres per l'estil. Però, pel nostre gust i temperament, no és aquesta la principal qualitat d'un pianista (potser perquè massa sovint aquesta qualitat es converteix en defecte) i podem ben passar-nos-en quan, com en el cas present, queda superada amb escreix per altres mèrits.

En la primera part, executà la *Sonata en do major, op. 2, n.º 3*, de Beethoven, que va dir d'una manera intelligent i amb una extraordinària nitidesa. Són aquestes sonates de l'op. 2 les que Beethoven, a 26 anys, va tocar a casa el príncep Lichnowsky davant de Hayden, al qual van dedicar. Sembla que aquest agrai amb un somriure la dedicatòria i va expressar “que no li mancava talent, però que encara havia d'estudiar”. Certament, Beethoven va estudiar, però qui sap si per seguir un camí diferent del que Hayden pensava.

El ja citat *Carnaval de Viena* comprenia la segona part. No és obra que s'adapti a les condicions d'aquesta artista, però de totes maneres la seva versió fou escoltada amb molt gust.

Finalment, les dues parts restants comprenien diverses obres de Hummel, Chopin, A. Txerepnin, Rimsky-Korsakov, Brahms, Liszt i Strauss, l'execució de les quals confirmà l'excel·lent impressió que ens va causar Ania Dorfmann, ja de bell antuvi. A remarcar les *Bagatelles*, de Txerepnin, dites magistralment.

Un nom, el de Dorfmann, a recordar pels dirigents de l'“Asociación” perquè torni a visitar-nos en una ocasió futura.—E. P.

EXPOSICIONS

EXPOSICIÓ COL·LECTIVA

En Josep Costa és un excellent expert en matèria d'art qui, amb amplitud de concepte, sap rodejar-se d'obres de la major diversitat, a les quals exigeix solament una valoració artística. Veusaquí la raó per la que ens trobem al salonet de les Galeries Costa en un ambient simpàtic i podem delectar-nos amb la contemplació d'obres escollides.

Ens causa agradable sorpresa una exposició de quadres de valioses firmes, entre les que recordem: *O. Junyent*, un recó de jardí de modalitat aristocràtica; *Anglada-Camarasa*, una olivera de silueta airosa que se destaca d'un celatge nuvolós amb finors i transparències sols reservades al seu pinzell privilegiat; *Verburgh* (belga), port d'Eivissa i Ternelles que, per la modernitat de la tècnica i l'original cromatisme, resulten altament interessants i acusen la robusta personalitat del pintor; *Iu Pascual*, un paisatge d'Olot que és una joia de llum, d'ambient i de poesia; *Càffaro* un estudi per un retrat de dona, molt sentit i simpàtic, en el que se remarca la difícil facilitat d'obtenir la major unitat i ponderació entre les parts essencials, resoltes, i les accidentals, lleugerament indicades; *Picasso*, un interior amb figures negligentment assentades, dibuix de la primera època, delicadament sentit, encara influenciat pels mestres de l'impressionisme, però que preludeja els seus esforços per deslligar-se de les orientacions plàstiques d'aquell temps; *Meiffren*, una marina pintada amb gràcil nerviositat; *Farré*, dos paisatges lluminosos; *Cittadini*, varies notes sòlides, magistrals, forjades en la febre de la inspiració; *Puget*, algunes notes vibrants, de figures eivissenques; *Seguí Palou*, natures mortes, atractívoles, de fina coloració; *Pilar Muntaner*, el Born, visió subjectiva de certa distinció; *Gras*, *Nadal*, *Bergnes* i *Tarrés* estan representats per encertades obres, dignes d'elogi.—B. B. C.

RECULLS DE FORA

A les 7'30 de la tarda del dia 2 morí a París, on residia habitualment, Don Jaume de Borbó, duc de Madrid i d'Anjou, pretendent a la corona d'Espanya. Amb la seva mort quedà virtualment cancel·lat el plet dinàstic dels Borbons, per més que els ortodoxes carlins s'apressassin a reconèixer la sobirania *in partibus* de l'octogenari D. Alfons Carles de Borbó i Àustria Este.

Dia 4 se celebraren eleccions parcials a diputats de les Constituents en tots aquells districtes on quedaren vacants de resultes de renúncia per acta doble. A Barcelona, per dos llocs anaren a la lluita vuit candidatures i resultà elegit en primer terme el Sr. Pere Rahola, de la Lliga, per 30397 vots, i en segon Martí Esteve, d'Acció Catalana, per 15572. Com que aquesta darrera xifra no representava el *quorum* exigít pel Decret electoral vigent, fou repetida l'elecció el diumenge següent, dia 11, en què sortí el Sr. Esteve.

En general, fou de remarcar l'abstenció del cos electoral. A Madrid tengueren innegable caràcter protestatari els 29000 vots assolits per la candidatura del fill de Primo de Rivera.

El mes d'octubre ha estat extremadament interessant per les Corts Constituents. Ja en la sessió nocturna del dia 6, en ocasió de tractar-se l'article 44, referent a la propietat, que fou acordat amb criteri socialitzador, sorgí un incident que provocà la dimissió, solventada, d'Alcalà Zamora, amb motiu d'unes paraules del President del Govern que algú considerà coaccionadores per a la Cambra.

Dia 8 es plantejà el debat sobre l'anomenada qüestió religiosa a la Constitució, amb un discurs del Ministre de Justícia. Parlà també en la mateixa sessió el Sr. Gil Robles, i en les següents els Srs. Torras, Albornoz, Molina, Alcalà Zamora, Hurtado, Carrasco, Azaña, i altres. La tensió parlamentària arribà al màxim. Circularen fórmules i corregueren esperances de concòrdia. Finalment, vengué el dia 14 i la votació en què per 171 contra 59 vots fou aprovat en redacció definitiva l'article 24 de la Constitució. Per aquest article queda separada l'Església de l'Estat, suprimit el pressupost de culte des d'ara i el de clerecia en un plaç de dos anys, prohibit l'exercici de l'ensenyament a les ordres religioses, dissoltes les que estatutàriament imposin vot especial d'obediència a autoritat diferent de la de l'Estat, i nacionalitzats els seus béns.

La conseqüència immediata de l'aprovació de l'article 24 fou la crisi total del Govern provocada per la dimissió del seu president Alcalà Zamora. La crisi fou tramitada i solucionada en el Parlament. Aquest ho posà en mans del seu president, Besteiro, i el mateix dia 14 quedà constituït el nou govern, presidit per Azaña, substituint a Maura per Casares, i entrant a Marina, Giral.

Una altra conseqüència fou la retirada del Parlament de la minoria basco-navarresa, i el començament de la campanya revisionista de la Constitució.

Altres acords d'importància de les Constituents foren la concessió del vot femení, dia 1, per 160 contra 121 vots; l'aprovació del divorci, segons l'esmena socialista, dia 16, per 169 vots contra 153. S'aprovà dia 20, l'article 46, referent a ensenyament, i també el Projecte de Llei de Defensa de la República; la supressió del Senat per l'acord del sistema unicameral, segons tesi socialista, dia 27, per 150 vots contra 100, després d'una intervenció brillant, per bé que sens resultat, d'Alcalà Zamora; l'acord sobre la forma d'elecció del President de la República, que ho serà pels Diputats i per un nombre de compromissaris designats per sufragi popular, directe i secret, acord pres dia 29, per 150 contra 130 vots.

L'art. 48 del projecte de Constitució, que fa referència a les facultats de les regions autònomes per organitzar l'ensenyament en la seva pròpia llengua, promogué un interessant debat en què tornà a sortir tot l'estat d'exacerbació en què es troba l'imperialisme castellà, que parlà aquesta vegada per boca dels Srs. Unamuno i Maura. L'ex-ministre de la Governació tengué un duel oratori amb Azaña. Gràcies a la fermesa d'aquest, en afirmar que la República haurà fracassat si no resol el problema català, fou vençuda la tesi i esmena socialista, i prevalgué, en la sessió de dia 22, la defensada pel Sr. Sánchez Albornoz, que permet el pas a la discussió de l'Estatut autòmic de Catalunya.

Tampoc aquest mes ha avençat tot el que fóra necessari la pacificació social d'Espanya. Vaga general revolucionària a Cádiz; tota l'Andalusia sota una revolta comunista amb la complicació de la vaga ferroviària; vaga general de descarregadors al port de Barcelona, de bell nou, i ratxa d'atracaments. Sense, amb tot això, millorar gens ni mica, sinó tot el contrari, la situació econòmica, que ha fet anunciar ja al Ministre de Finances, un pròxim pressupost de general sacrifici.

Dia 25, en el Palau Municipal de La Corunya, fou lliurat solemnement als parlamentaris gallecs per la comissió redactora, el projecte d'Estatut de Galícia. Es feu càrrec del treball, en nom de les Diputacions gallegues, el President de la Diputació de La Corunya.

Internacionalment, l'esdeveniment més important del mes foren les eleccions generals angleses, celebrades dia 27, que donaren una victòria esclatant al Govern Nacional, i una derrota impressionant al laborisme de l'oposició, el líder de la qual, Henderson, no tregué l'acta. El sentit d'aquestes eleccions, més que triomf dels conservadors, malgrat treure aquests la majoria més important de tota la història política anglesa, fou de rebuig del socialisme, malgrat les angoixes de la situació manifestades pels disturbis de Glasgow, promoguts pels sense-feina davant la proposada reducció de subsidis.

* * *

De resultes de les eleccions, les forces parlamentàries angleses queden distribuïdes així: Bloc governamental 555 diputats; oposició 55. La majoria sembla distribuir-se en: conservadors: 471; liberals: 33; nacionals liberals: 33; nacionals laboristes: 14; nacionals independents: 1. I l'oposició: laboristes: 51; laboristes independents: 4; independents: 1.

* * *

Dia 22 arribà a Nova York, en viatge oficial, el President del Consell francès, Laval. D'aquest viatge no se n'haurà tret, potser, cap profit immediat per les grans qüestions que afecten el món, però sí una esperança d'interessar novament als E.E. U.U. en la crisi europea, amb la represa de contacte amb França, sobretot amb vistes a la pròxima Conferència del Desarmament.

Paral·lel a aquest viatge ha de constar el de Grandi, ministre italià d'Afers Estrangers, a Berlin, i el corrent de simpatia que ha desvetlat entre Alemanya i Itàlia.

* * *

A Barcelona, l'Institut d'Economia Americana, dedicat principalment a la difusió de les economies dels països d'Amèrica, obrí al públic la seva Biblioteca, especialitzada en obres relacionades amb aquell continent, a la Via Laietana, 28. Consta en l'actualitat de 10.000 volums.

* * *

A les 3'24 (hora local) de dia 19 morí a West Orange, Nova Jersey, Llewellyn Park, el famós inventor i home de ciència Tomàs Alva Edison. El seu nom, popular arreu del món, va lligat a una sèrie de descobriments científics, les aplicacions immediates dels quals han donat, en gran part, el to a la civilització, que és el nostre orgull, de l'època present de la humanitat.

* * *

A la fundació catalana de la Sorbona de París, agregada a l'Institut d'Història de l'Art que dirigeix M. Focillon, ha estat establert per al present curs un cicle de conferències sobre la pintura catalana al segle XIX. Els conferenciants seran J. Folch i Torres, F. Elies, J. F. Ràfols, R. Benet, i P. Coromines. Probablement el cicle serà complementat amb una exposició d'artistes catalans del XIX, a París.

* * *

En el Museu del Louvre, de París, s'inaugurà el 17 l'"Institut per a

l'Estudi Científic de les Obres d'Art" instal·lat per iniciativa de Carles Mainini i Ferran Pérez.

Segueix a França la defensa dels vells molins. A Pouzanges (Vendée) s'acaba de constituir una "Societat dels Amics dels vells Molins de l'Oest".

A Rouen, les peixeteres, verdureres i venedores de fruita han pres la idea de tornar als mercats de la ciutat un aire d'altre temps, vestint de bell nou els vells hàbits normands.

Llegim en el n.º 4 del "Butlletí dels Museus d'Art de Barcelona"—nova i interessant publicació artística catalana—que en aquella ciutat va a ésser destinat a "Museu de les Arts decoratives" l'edifici de l'ex-Palau reial de Pedralbes, on, a proposta de la Junta de Museus seran emplaçades de moment sèries d'objectes d'art i peces que no encaixen en el "Museu d'Història de l'Art a Catalunya" en què es transforma el de la Ciutadella.

És de consignar la lloable activitat i el bon camí emprés pels Museus catalans, la importància dels quals és desconeguda de tants de públics, entre ells, del nostre, tot i passar tants dels nostres paisans per Barcelona.

L'"Associació d'Art d'Amèrica" organitza per a primers de 1932 una exposició de pintura catalana moderníssima, que s'obrirà a New York i circularà per les ciutats més importants de Nordamèrica. La tria d'obres ha estat feta pel Prof. de la Universitat de New York, Mac Mahon i la seva esposa.

N O T I C I A R I

CANVI DE BANDERES

Amb tota solemnitat i en presència de nombrós públic que omplia les dues murades i baixos, es celebrà la festa de l'exèrcit a l'esplanada del moll. Hi assistiren les autoritats i les tropes, les quals formaven ampla corba davant la murada. El Capità General féu un parlament als cossos de la guarnició, després del qual es donaren visques a la República. L'acte del canvi de banderes fou acollit pel poble amb entusiastes aplaudiments. A la plaça de Cort i carrer de Colom verem onejar, amb motiu de la solemnitat, el nostre drap barrat.

UNA POETESSA

Es troba entre nosaltres, per admirar les belleses de la nostra illa, la distingida poetessa cubana Emília Bernal, de la qual publicarem unes poesies en el passat número.

CASES DE CORREUS

La Comissió de Reformes Postals treballa amb gran interès, per tal que al pròxim pressupost no manquin crèdits per l'edificació de les Cases de Correus de Palma i Eivissa.

LES COLLITES

Segons les dades del Celler Cooperatiu de Felanitx, enguany se tancaren els cups amb una existència de 39.072'55 quintars de rem. La collita de l'any passat fou de 41.000 quintars.

S'ha començat la collita de l'oliva, que és poca en general, i que s'anomena *terro* per la caiguda primerenca, degut a la maduresa deficient o al pic de la mosca. La que encara és a l'arbre és sana i promet ésser retent. Hi ha propietaris que han tret de nou a onze quartons d'oli per *trullada*. Si el temps hi ajuda, les altres collides seran abundoses.

PRO TURISME

Responent a la crida del Governador es reuniren al seu despatx representants de les corporacions oficials de ciutat i pobles de l'illa i dels centres culturals, artístics i econòmics, en un mot, totes les forces vives, per tal de traçar un programa integral a desenrotllar per bé del turisme.

L'assistència fou selecta i nodrida. S'exposaren projectes de millora o conservació de l'existent i anhels de veure realitzades moltes coses que ens manquen i que reclamen imperiosament les exigències dels turistes que, de

cada dia més, són hostes nostres. La presència en la magna junta de valuosos elements és una garantia d'encert en el pervindre.

LA CASA DE FRA JUNÍPER

El Rotary Club de Mallorca ha adquirit la casa on es creu que nasqué el fundador de San Francisco de Califòrnia, per tal d'instalar-hi un arxiu històric, on es guardaria el que fa referència al preclar franciscà.

CANVI DE NOM

Entre les innovacions introduïdes en la reforma del Palau Episcopal, cal anotar el canvi del rètol "Museu Arqueològic Diocesà", col·locat damunt un dels portals que miren al pati, pel nou de "Museo".

MÉS HOTELS

A Andraitx han començat les obres per bastir un nou hotel-restaurant damunt un illot existent davant la platja de Camp-de-mar. Un pont de ciment armat d'uns 35 metres de llarg hi donarà accés. Es diu també que ben aviat se n'aixecaran dos més allà aprop.

RAMON LULL

Per acord de l'Ajuntament de Petra, el nom excels del Fill major de la nostra raça torna ésser escrit a un dels carrers d'aquesta vila.

PLUGES

Després d'una sequedat ben persistent i d'una manca absoluta d'aigua, fins i tot pels menesters casolans, ha caigut la pluja desitjada que ha alegrat els camps, assaonat la terra i fet córrer les fonts.

LA NIT DE LES VERGES

Cada any va minvant la remor tradicional d'aquesta nit. Decreixen les comparses que canten i toquen davall les finestres de les atletes.

Els atlots ja no perden les nits seguint estols de músics improvisats i passavolants, capaços de desplegar les filigranes de llur art en l'ombra i somnolència d'un carrer, sense públic, almenys visible. Les conegudes bunyoleries tregueren, com de costum, el fogó i l'ample ribell al portal, que les bunyoleres omplien afanyosament de bunyols, ensaimades i robiols, regalant, per afegitó, als passants i veïns l'oloreta estimulante de l'oli que bull dins la caldera.

DOS ARTISTES

Són de retorn a Mallorca, després d'una llarga estada a l'Índia, l'escriptor Bombard Kellermann autor de l'obra "El Túnel" traduïda a diferents idiomes. Acompanya aquesta ixent personalitat alemanya la seva germana i notable pintora Lene Schneider-Kalmer.

EL NOU GOVERNADOR

D'entre les manifestacions fetes pel Sr. Manent als periodistes, poc

després de la seva arribada a Mallorca, sobresurt l'anhel de refermar, tant com li serà possible, els llaços de germanor entre les illes de l'arxipèlag balear.

EL TELÈFON AUTOMÀTIC

Es celebrà la inauguració de la nova Central telefònica automàtica que la "Compañía Telefónica Nacional" ha bastit a Mallorca. L'acte fou ben solemne i hi assistiren nombrosos convidats, a més de les autoritats. El Director de la nova central parlà amb el Director General i després igual es féu amb el batlle de Madrid, Cap del Govern, diputats mallorquins i amb els batlles de Santa Cruz de Tenerife i Las Palmas. Mallorca, amb la inauguració de la present central, compta amb un mitjà poderosíssim de progrés i amb un servei de màxima utilitat, que el públic sabrà aprofitar.

COSTUM QUE DESAPAREIX

Per manament del Comandant de Marina, els nostres vaixells no xiularan el matí en entrar al port, ni el vespre daran els tres tocs amb un quart de temps al mig, sinó un tan solament, cinc minuts abans de partir.

TURISME

Han vengut els següents vaixells: Anglesos: "Empress of Australia", "Rendez-vous", "Arandora Star". Alemanys: "Tanganika", "Adolph Woermann". Italià: "Vulcania".

També hem de consignar la venguda d'un estol de turistes alemanys del "Ferien Studien Reich".

LA NOSTRA TERRA

DIRECTOR:

ANTONI SALVÀ I RIPOLL

ADMINISTRADOR:

JOAN I. VALENTI I MARROIG

Redacció i Administració: *Palacio*, 40, baixos.—Ciutat de Mallorca

Preus de subscripció: Any, 12 ptes.—Trimestre, 3 ptes.—Número solt, 1'25 ptes.

ESTAMPA D' EN FRANCESC SOLER.—SANT FRANCESC, 2 I 4.—PALMA DE MALLORCA